

Досвід А.С. Макаренка в контексті сучасних проблем навчання і виховання, його ідеї можуть бути орієнтирами у розв'язанні соціальних і економічних проблем будь-якого сучасного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абашкіна Н.В. Актуальні проблеми професійної підготовки в педагогіці А.С. Макаренка // Рідна школа. – 2003. – № 5.
2. Історія української школи і педагогіки: Навч. посібник / За ред. О.О. Любара. – К.: Тов. «Знання», КОО, 2003. – 450 с.
3. Мортимор П. Экономика образования и школьная эффективность. – М., 1997. – 400 с.
4. Рисечко О.Є. Педагогічний досвід А.С. Макаренка крізь призму єдності історичного і логічного // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 1. – С. 139 – 143.
5. Рощупкін О. Спадщина А. Макаренка // Рідна школа. – 2002. – Вересень. – С. 29 – 32.
6. Сбруева А.А., Рисіна М.Ю. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: Навч. посібник. – Суми: СумДПУ, 2000. – С. 171 – 174.
7. Томас Б., Дейвід Л., Кірп. Як домогтися досконалості в освіті. – Л.: Літопис, 2004. – 328 с.
8. Фуллан М. Сили змін. – Л.: Літопис, 2000. – С. 195 – 196.
9. Ярмаченко М. Антон Макаренко – класик української педагогіки ХХ століття // Педагогічна газета. – 2003. – № 2, лютий. – С. 3.

УДК 371.2

В.М. Заїка

*Сумський державний
педагогічний університет*

УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ НА ОСНОВІ ДІАГНОСТИЧНОГО ПІДХОДУ

У статті подається теоретичне обґрунтування основ діагностичного підходу до управління навчальним закладом. Визначаються основні завдання діагностування й умови ефективної діяльності закладу освіти. Значна увага приділяється визначенню основних компонентів, за допомогою яких здійснюється управління навчальним закладом.

In the article is given theoretical bases of diagnostic approach to the management by educational establishment. The basic tasks of diagnosing and condition of effective activity of establishment of education concerne. Considerable attention is spared to determination of basic components which the management by educational establishment is carried out by.

Постановка проблеми. В умовах розвитку системи української освіти нині актуальним є питання успішного здійснення процесу управління навчальним закладом. Важливою умовою функціонування закладу освіти є його здатність до конкуренції на освітньому ринку праці,

створення позитивного іміджу та наступне отримання високого результату діяльності. Саме тому значна роль в управлінні навчальним закладом, на нашу думку, належить діагностичному підходу, за допомогою якого здійснюється вимірювання результатів діяльності освітньої установи та проводиться порівняння отриманих результатів з іншими закладами.

На основі цього намічається подальша стратегія розвитку навчального закладу, вимірюються сильні та слабкі сторони організації, проводиться чіткий аналіз проблемних ситуацій, що виникають, визначаються шляхи їх вирішення. Зазначені вище умови сприяють успішному розвитку освітньої установи та здатності активно здійснювати освітню діяльність.

Відомий вітчизняний педагог А.С. Макаренко наголошував на важливості застосування саме наукового визначення результатів діяльності як окремої людини чи колективу, так і навчального закладу. На нашу думку, такий підхід характеризується чіткістю, системністю та наступністю в отриманні точних даних про стан певного об'єкта в заданому часовому проміжку. Важливим з цієї позиції є застосування діагностичного підходу до управління навчальним закладом.

Незаперечним є факт, що нині існує протиріччя між бажаною перспективою розвитку навчального закладу та наявними умовами здійснення управління таким закладом. Тому **метою статті** є теоретичне обґрунтування характерних особливостей здійснення управління навчальним закладом на основі діагностичного підходу.

До висвітлення основних питань, що стосуються управління навчальним закладом, зверталися Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Л. Карамушка, О. Козлова, В. Пікельна, Є. Хриков та ін. Розробкою та розглядом проблем діагностування займалися у своїх дослідженнях такі вчені, як Б. Ананьєв, І. Булах, С. Гончаренко, І. Калхайну, А. Кочетков, М. Лазарєв, А. Уварова й ін.

Так, А. Уварова визначає педагогічну діагностику як «комплекс методів, прийомів і правил, за допомогою яких здійснюється аналіз, вимірювання, оцінка певних якостей діяльності педагогів та учнів або навчально-виховного процесу в цілому, а також прогнозування діяльності, її якісних результатів» [8, 332]. Прогнозування в цьому випадку ми пропонуємо розглядати як «сукупність взаємопов'язаних кроків, які

здійснюються в єдиному алгоритмі» [10, 140]. Таке визначення подає науковець Л. Шульга, зокрема, вона допускає використання таких дій:

- аналітико-прогнозуючі кроки, пов'язані з програмним аналізом відповідно до поставленої мети та подальшого діагнозу і прогнозу діяльності колективу;
- моделюючий крок, пов'язаний з матеріалізацією програмних цілей у моделі з урахуванням виконаного прогнозу;
- результативний крок, пов'язаний з «реалізацією моделі» й оцінкою кінцевих результатів діяльності.

За допомогою діагностичного підходу здійснюється збір необхідної інформації про діяльність закладу освіти (у цьому випадку), обробка цієї інформації для перегляду й планування роботи установи та наступне співставлення отриманих результатів із визначеними раніше завданнями. Тому саме на основі діагностичного підходу, на нашу думку, здійснюється управління освітньою установою як складною багатокomпонентною системою, в якій відбувається взаємодія компонентів. При цьому важливим є діагностування кожного окремо взятого компонента для визначення рівня його функціонування та наступної корекції його подальшої роботи.

Н. Кузьміна [4] у структурі педагогічної системи (наприклад, у структурі навчального закладу) виділяє 5 компонентів:

1. Мету, для реалізації якої створюється система.
2. Навчальну інформацію, завдяки якій повинна бути реалізована мета.
3. Засоби комунікації, тобто засоби, форми, методи впливу на осіб, що працюють у цій установі.
4. Учні, для яких створюється педагогічна система, оскільки в їхній особистості та діяльності повинні відбуватися зміни за час, який вони проводять в цьому закладі.
5. Педагоги, які є носіями навчальної інформації, знань про мету, засоби комунікації, учнів і себе.

На нашу думку, повноцінна взаємодія цих компонентів, на основі якісного й умілого діагностування, сприятиме розв'язанню багатьох проблем, що стоять перед навчальним закладом.

Доречним у цьому контексті є зазначення умов, виділених

Л. Даниленко [2, 13], що сприяють функціонуванню й розвитку сучасного закладу освіти:

- обов'язкова фінансова самостійність закладу освіти, установа незалежних юридичних стосунків з іншими юридичними і фізичними особами, наявність варіативного фінансування;
- усвідомлення кожним учасником навчально-виховного процесу пріоритетних принципів освіти (інтенсифікації, гуманітаризації, індивідуалізації, диференціації, гуманізації, демократизації й ін.) та їх застосування на практиці;
- формування творчого й інноваційного потенціалів учасників навчально-виховного процесу.

Ми переконані, що саме управлінський компонент за умов дотримання зазначених організаційних, соціальних, психологічних і педагогічних умов забезпечить ієрархічне розміщення структурних компонентів навчального закладу з метою чіткого розподілу функцій кожного такого компонента для уникнення конфліктних ситуацій і залучення для їх розв'язання небажаних зовнішніх впливів. Ієрархічна будова, на думку О. Козлової [3, 30], яка закладається на рівні проектування та створювання системи, відбиває офіційно встановлену підпорядкованість нижніх рівнів системи верхнім і утворює її формальну структуру. Від керівника, на думку дослідниці, вимагається забезпечення ефективного способу втручання у взаємодію рівневих структур, йдеться про координацію їх діяльності.

Оскільки для діагностування діяльності навчального закладу важливим є взаємодія організації із зовнішнім середовищем, то доцільним, на наш погляд, є виокремлення групи факторів, що впливають на розвиток освітньої установи. Це, зокрема, фактори прямої дії (профспілки, громадські організації, інші освітні заклади, законодавчі акти, державні органи влади, споживачі, конкуренти) та фактори непрямой дії: політичні та соціально-культурні обставини, стан техніки та використання інноваційних технологій, особливості економічних відносин, стан економіки в регіоні, де, власне, функціонує організація. Таким чином, зовнішнє середовище організації виступає джерелом, що забезпечує організацію ресурсів, необхідних для підтримки її внутрішнього потенціалу на належному рівні.

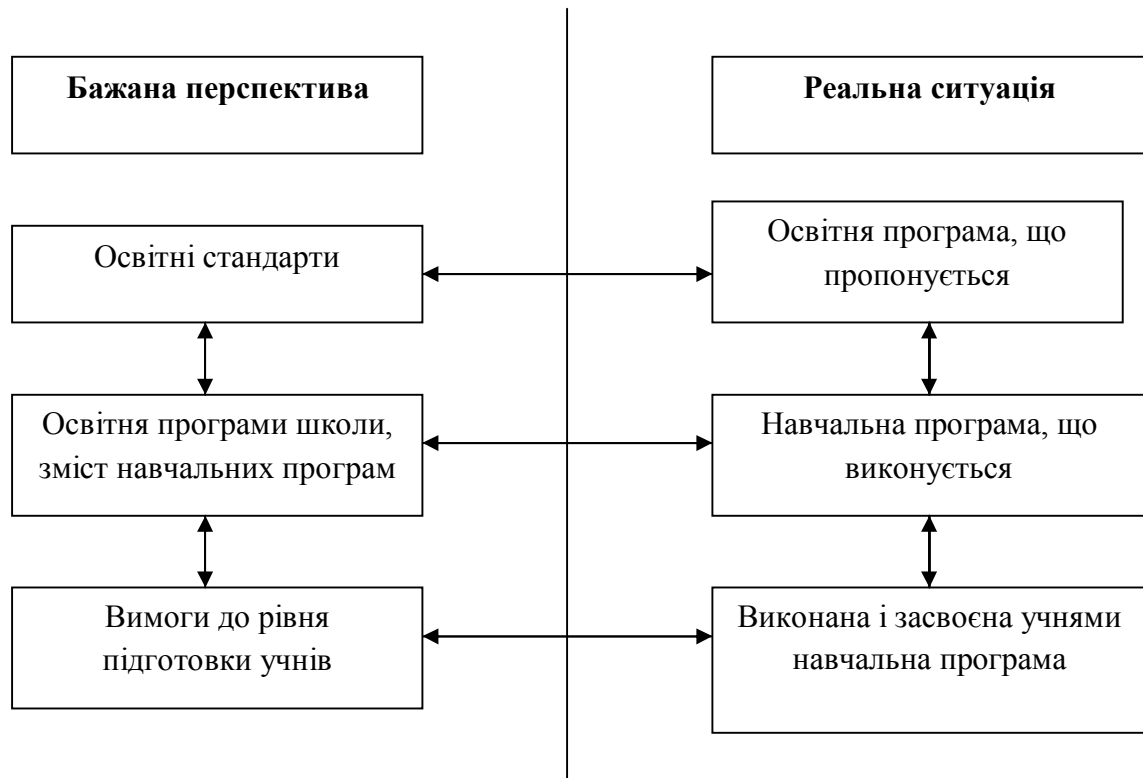

Рис. 1. Схема розбіжностей між наявною ситуацією та бажаною перспективою

Як зазначалося, актуальним у наш час є подолання протиріч між бажаною перспективою та реальною ситуацією у процесі управління закладом освіти. Так, В. Кальней і С. Шишов пропонують розглядати зазначену розбіжність так, як подано на (рис. 1) [9].

Вирішення основних проблем, що стоять перед закладом освіти таким шляхом співставлення здійснюють ефективне управління закладом освіти, що забезпечить здатність освітньої установи успішно здійснювати свою діяльність.

На основі цього, на нашу думку, доречно визначити основні завдання діагностування:

- планування чіткої системи управлінських дій, спрямованих на розвиток освітньої установи;
- розробка підходів до створення належних умов праці підлеглих;
- з'ясування чинників, що впливають на розвиток закладу;
- виявлення реальних можливостей закладу для подальшого планування його діяльності;
- підвищення ефективності управління за рахунок наукової обґрунтованості управлінських рішень;

- створення постійних інформаційних потоків з метою підтримки педагогічної системи у сталому режимі розвитку;
- підвищення вимог та їх установлення на основі можливостей суб'єкта управління та всіх учасників навчально-виховного процесу під час виконання поставлених завдань;
- підвищення рівня соціальної культури всіх суб'єктів освітнього процесу;
- створення об'єктивних умов залучення людей до соціального управління.

Висновки. Як бачимо, діагностика, перш за все, є своєрідним індикатором, що визначає стан, у якому знаходиться організація з метою попередження можливих відхилень, що негативно впливають на її діяльність.

На основі аналізу робіт, присвячених діяльності педагога А.С. Макаренка [7], ми визначили кількісні та якісні характеристики, за якими можна визначити рівень розвитку й управління освітньою організацією:

- пропорційність зовнішніх зв'язків з іншими установами (за статутом, за умовами, у яких розвивається відповідний заклад, за ступенем розвитку тощо);
- створення та дотримання програми розвитку навчального закладу;
- стиль і методи управління;
- компетентність керівника закладу;
- відносини у трудовому колективі, що базуються на точності, діловитості, ввічливості, акуратності, дотриманні здорового способу життя та спільна участь у роботі та навчання (робота на результат).

На нашу думку, якщо вимірювати діяльність навчального закладу за кожною зазначеною характеристикою, оцінюючи не лише кількість, але і якість, керівник може прогнозувати свої подальші дії з метою покращення умов розвитку та здійснення ефективного впливу на діяльність освітньої організації. Це сприятиме не лише уникненню небажаних ситуацій, а й подоланню протиріч між *бажаною перспективою* розвитку та *наявними умовами* управління навчальним закладом освіти. Результат, отриманий у процесі здійснення такого управління, буде високим, освітня організація буде конкурентоспроможною, а її діяльність – успішною.

Матеріал, поданий у статті, є спробою розкриття основ діагностичного підходу до управління навчальним закладом. У подальших дослідженнях з окресленої проблеми доцільним вважаємо вивчення алгоритмів здійснення якісної діагностики діяльності навчального закладу в умовах розвитку інформаційного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієнко О.С. Діагностування в навчальному процесі // Вісник Запорізького державного університету. – 2002. – № 1. – С. 12 – 18.
2. Даниленко Л.І. Управління загальноосвітнім навчальним закладом як відкритою соціально-педагогічною системою. – К.: ЦППО АПН України, 2002. – 17 с.
3. Козлова О.Г. Системний підхід як методологічний орієнтир в управлінні навчальним закладом // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. Частина друга. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2004. – 224 с. – С. 23 – 32.
4. Кузьміна Н. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища. – М.: Высшая школа, 1989. – 167 с.
5. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом: Навчальний посібник / Десятов Т., Коберник О., Тевлін Б., Чепурна Н. – Харків: Вид. група «Основа», 2003. – 240 с.
6. Освітній менеджмент: Навчальний посібник / За ред. Л.І. Даниленко, Л.І. Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 400 с.
7. Творческое наследие А.С.Макаренко и современная школа // Тезисы докладов и сообщений на научно-практической конференции, посвященной 100-летию со дня рождения выдающегося педагога. – Сумы, 1988. – 340 с.
8. Уварова А.М. Педагогічна розповідь: культурологічний та діагностичний аспекти // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2000. – 480 с. – С. 328 – 337.
9. Шишов С., Кальней В. Мониторинг качества образования в школе. – 2-е изд. – М.: Педагогическое общество России, 1997. – 320 с.
10. Шульга Л. Сучасний погляд на управління загальноосвітнім навчальним закладом // Освіта і управління. – 2006. – Т. 9. – № 3 – 4. – С. 138 – 143.

УДК 37:001.895:008

О.Г. Козлова

*Сумський державний
педагогічний університет*

ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

У статті зроблено спробу проаналізувати соціальні чинники, що зумовили появу інноваційної культури та її виокремлення в окрему сутність як феномена сучасного суспільного розвитку.

An attempt to analyze social factors which stipulated appearance of innovative culture and selection of it in separate essence as to the phenomenon of modern community development is done.

Суспільство у своєму історичному поступі досягло у ХХІ сторіччі ознак високої технологізованості, інформатизованості та інноваційності.